

СТАТТІ ТА НАУКОВІ РОЗВІДКИ

КИЇВСЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА – 180

УДК 94(477):378.18 «1991/2014»

© Галина Коцур
(Київ)

РАДА ВЕТЕРАНІВ ВІЙНИ І ПРАЦІ КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

У статті розкриваються найважливіші сторінки історії та сьогодення першої серед вищих навчальних закладів України організації – Ради ветеранів війни і праці Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Акцентовується увага на її заснуванні, складі, керівництві. Відображено найважливіші напрями діяльності протягом 1991–2014 рр. Охарактеризовано її Статут та «Положення про ветеранів війни і праці та Раду ветеранів Київського університету». Висвітлено діяльність осередків цієї організації, керівного органу, форми й методи роботи.

Ключові слова: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Рада ветеранів війни і праці, музей історії університету, історико-меморіальна робота, осередки організації.

Київський університет став визнаним у світі науково-освітнім та науковим центром, отримав низку державних нагород і почесне звання національного, заслужено посідаючи провідні позиції в українській вищій школі. Усі ці досягнення стали можливими завдяки багаторічній самовідданій праці трудового колективу університету, у тому числі його ветеранів – професорів, доцентів, викладачів, інших працівників, які заради того, що стало справою їхнього життя, докладали й докладають чимало зусиль.

Організація ветеранів війни і праці є дієвою ланкою громадського самоврядування працівників університету, створеною за професійно-виробничим принципом під девізом «alma mater: ніхто не забутий». За часом свого заснування (1952) вона є першою серед організацій вищих навчальних закладів України.

Восени 1952 р. учорашні фронтовики – студенти, аспіранти, молоді викладачі об'єдналися в Організацію ветеранів Великої Вітчизняної війни Київського університету. Ініціаторами її створення стали демобілізовані воїни – студенти й викладачі філософського факультету, яких підтримали бойові побратими з інших факультетів.

Першим головою ветеранської організації було обрано учасника бойових дій, інваліда війни, старшого викладача І. Карнаухова (1921–2006), згодом кандидата філософських наук, проректора університету, завідувача кафедри, професора філософського факультету, заслуженого працівника вищої освіти України. Він

очолював Раду ветеранів близько 40 років. Восени 2005 р. на відзнаку багаторічної плідної праці її засновника Рада ветеранів призначила його своїм Почесним головою.

У 1992 р. наступником став учасник бойових дій, інвалід війни М. Гончаренко (1922–2000) – кандидат філософських наук, професор факультету соціології та психології, заслужений працівник народної освіти України.

Після реорганізації наприкінці 2000 р. Організацію ветеранів війни і праці університету очолив учасник бойових дій, професор юридичного факультету О. Підпригора (1926–2006) – доктор юридичних наук, заслужений працівник народної освіти України, академік Академії правових наук України.

У грудні 2002 р. головою обрано (у 2004, 2007 переобрано) трудового учасника Великої Вітчизняної війни М. Карпенка (1926–2013) – доктора філологічних наук, заслуженого професора Київського університету, провідного наукового співробітника Інституту філології, визнаного й незаперечного ветеранського лідера.

На звітно-виборній конференції Організації ветеранів 26 лютого 2012 р. виконувати обов'язки голови Ради ветеранів було доручено доктору біологічних наук, професору ННЦ «Інститут біології», заслуженому професору Київського університету Б. Цудзевичу, який очолює Раду ветеранів і нині.

Секретарем Ради ветеранів понад 40 років (до 1995) був учасник бойових дій, інвалід війни В. Ананійчук (1916–2004). З 1995 до кінця 2009 рр. відповідальним секретарем

став учасник бойових дій В. Суярко (1931–2009) – кандидат філософських наук, доцент філософського факультету. Заступниками голови Ради ветеранів були теж учасники бойових дій, інваліди війни: кандидат юридичних наук, доцент В. Катрич (1919–2009); доктор філософських наук, професор, заслужений працівник вищої школи України, академік Академії політичних наук України В. Антоненко (1925–2009). Членами президії обиралися: працівник студмістечка полковник Г. Кулага (1927–2009), професор біологічного факультету А. Косенко (1926–2010), професор хімічного факультету В. Яцимирський (1941–2011), професор механіко-математичного факультету А. Глушенко (1926–2012) [2, с. 613]. На жаль, вони пішли з життя, але встигли зробити вагомий внесок до спільної ветеранської справи.

Нині до складу президії Ради ветеранів входять представники всіх категорій ветеранів війни і праці: учасники бойових дій та інваліди війни, учасники Великої Вітчизняної війни, вдови учасників бойових дій, члени сімей померлих ветеранів, ветерани Збройних сил, «діти війни», ветерани праці Київського університету [3].

Президія обирається зборами (конференцією) за визначеною квотою, що на звітно-виборній конференції 26 лютого 2012 р. становила 23 позиції. За окремі напрями роботи в Раді ветеранів відповідають Г. Кривошея, Ф. Кирилюк, М. Дорохов, Є. Голя, О. Дзера, Л. Воротіна, В. Мордвінцев, Л. Коваленко (відповідальний секретар).

За чинним «Статутом Київського університету» і «Положенням про ветеранів війни і праці та Раду ветеранів Київського університету» ветерани університету є повноправними членами трудового колективу вищого навчального закладу. Ядром Ради ветеранів залишаються бойові й трудові учасники війни й прирівняні до них особи. За даними на кінець 2013 р. це 370 осіб: учасники бойових дій – 60, інваліди війни – 29, учасники війни – 154, вдови й члени сімей загиблих/померлих учасників війни – 127. Серед них 230 ветеранів-старійшин (що мають більше ніж 75 років) [2, с. 613].

Нині організація ветеранів Київського університету як чинна форма громадського самоврядування вищого навчального закладу поєднує 33 первинні осередки факультетів, інститутів, інших структурних підрозділів. Її колегіальний керівний орган – Рада ветеранів війни і праці університету, що складається з президії Ради ветеранів, обраної конференцією, представників первинних осередків, а також членів Ради старійшин університету.

Рада старійшин була створена у вересні 1997 р. Метою цієї громадської організації стало сприяння розвитку університету, відновлення й поширення позитивного досвіду та традицій університету, висвітлення його історії, наукових шкіл, діяльності видатних учених та їхніх досягнень, а також поліпшення умов праці й життя ветеранів. На установчих зборах було затверджено структуру Ради старійшин, головою обрано професора геологічного факультету М. Толстого, заступниками – академіків А. Чухна та М. Находкіна.

Після реорганізації в травні 2002 р. Раду старійшин як консультативно-дорадчий орган у складі єдиної ветеранської організації тривалий час очолювала професор М. Карпенко. Рада старійшин складається з 20 ветеранів – професорів та провідних доцентів університету. Протягом десятиріч вони плідно працювали в університеті, накопичували значний досвід педагогічної, наукової, організаційної роботи й до сьогодні зберегли значний науково-освітній потенціал, що зумовлює доцільність його використання для вирішення сучасних завдань вищої школи.

З перших днів існування й до сьогодні змінювався склад організації ветеранів, удосконалювались форми й напрями роботи. Кожне наступне покоління зробило свій внесок у розвиток освіти, науки, культури, суспільно-політичного життя країни. Наші ветерани війни і праці з гідністю примножували й примножують велич і славу alma mater [1; 3].

Робота Ради ветеранів та ветеранських осередків скерована на забезпечення діяльності за такими основними напрямками: організаційна робота; соціально-психологічна підтримка ветеранів, інвалідів, вдов; консультативно-юридична допомога; історико-меморіальна робота – пошукова, дослідницька, видавнича; реалізація наукового й науково-педагогічного потенціалу ветеранів; участь ветеранів у трудовому й військово-патріотичному вихованні.

Серед організаційно-законодавчих ініціатив Ради ветеранів першочерговим стало вирішення питання щодо статусу й місця ветеранів війни і праці в трудовому колективі університету. Відповідно до законів України «Про статус ветеранів війни, гарантії їхнього соціального захисту» (1993) та «Про увічнення Перемоги у Великій Вітчизняній війні 1941–1945 рр.» (2000) університетськими законодавчими актами («Статут Київського університету», «Положення про ветеранів війни і праці та Раду ветеранів Київського

університету») зафіксовано інноваційні принципи ветеранської роботи у вищих навчальних закладах. На цій основі з 2001 р. ведеться оперативний індивідуальний облік, анкетування ветеранів і їх реєстрація за категоріями «учасники бойових дій», «інваліди війни», «учасники війни», «члени сімей, вдови загиблих/померлих ветеранів». А головне, на факультетах і в інститутах триває створення повної електронної бази даних про ветеранів праці університету та інші ветеранські категорії.

Особливу увагу Рада приділяє організаційному зміцненню первинних осередків, підвищенню їхньої ролі в житті трудового колективу. За чинним Статутом ветерани мають представників у складі вченої ради університету, учених рад факультетів/інститутів, що сприяє рішенню конкретних виробничих і соціальних питань. Здійснюється громадський контроль виконання законів про соціальний захист ветеранів. У разі потреби Рада ветеранів звертається до відповідних державних і громадських інстанцій.

Зокрема, у 2007–2014 рр. у співпраці з Управлінням Пенсійного фонду м. Києва та районними Пенсійними фондами активізувалась робота із соціально-психологічного захисту ветеранів, пов'язана насамперед з оформленням, переоформленням і перерахуванням наукових пенсій і пенсій за особливі заслуги для ветеранів Великої Вітчизняної війни. Понад 600 осіб отримали результативну допомогу завдяки зусиллям заступника голови Ради ветеранів Г. Кривошеї. Також Рада ветеранів надавала допомогу під час розв'язання деяких проблем, пов'язаних із госпіталізацією учасників бойових дій і самотніх ветеранів. Звернення до офіційних установ завжди підтримує ректор університету Л. Губерський.

Рада ветеранів реалізує право представляти до нагород у зв'язку з державними та особистими ювілеями, починаючи з ветеранів-старійшин (кожен отримує привітання й грамоту); бере активну участь у рекомендації до нагородження з нагоди знаменних дат, пов'язаних з історією університету та ювілеєм Великої Перемоги. Щороку на честь пам'ятних дат вручаються університетські нагороди. За поданням Ради ветеранів та наказом ректора оголошується подяка співробітникам за зразкову організацію й проведення урочистих заходів. Також відзначені: нагрудним знаком МОН України «А.С. Макаренко» – 2 учасника бойових дій, знаком «Відмінник освіти України» – 16 ветеранів університету, Почесни-

ми грамотами МОН України – 7 співробітників. До того ж 16 ветеранів отримали Почесні грамоти Національної академії педагогічних наук України, 16 ветеранів – медалі «Ушинський К.Д.», 35 – Почесні грамоти Товариства «Знання» України, 50 – Почесні грамоти Президії Співки жінок України. До 175-річчя університету 2 члени президії отримали Почесні грамоти Верховної Ради України. У 2011 р. за значний особистий внесок у розвиток освіти й високий професіоналізм професор М. Карпенко відзначена державною нагородою України – орденом княгині Ольги II ст. У 2012 р. до Дня ветерана України орденом княгині Ольги III ст. була нагороджена доцент Г. Кривошея [2, с. 614].

Окреме коло питань – організаційне забезпечення урочистих заходів, які трудовий колектив Київського університету за участі Ради ветеранів та ветеранського активу традиційно відзначає за щорічним Календарем пам'ятних дат: Новий рік – 1 січня; День ушанування учасників бойових дій на території інших держав – 15 лютого; Міжнародний жіночий день – 8 Березня; День Перемоги – 9 Травня; День скорботи й пам'яті жертв Великої Вітчизняної війни – 22 червня; День Київського університету – третій четвер вересня; День партизанської слави – 22 вересня; День ветерана – 1 жовтня; День звільнення України від фашистських загарбників (28 жовтня 1944); День звільнення Києва від фашистських загарбників (6 листопада 1943).

З нагоди цих дат на факультетах і в інститутах проводяться бесіди й зустрічі студентів і викладачів з ветеранами, презентації історико-меморіальних видань, фотовиставки, відвідування Музею історії університету, Меморіального комплексу «Національний музей Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр.». Бібліотека ім. Максимовича (директор В. Нестеренко) та її філії демонструють тематичні виставки наукової й художньої літератури, Молодіжний центр культурно-естетичного виховання (директор Н. Максименко) організує концерти художньої самодіяльності, кафедра фізичного виховання і спорту (завідувач Т. Кочергіна) проводить спортивні змагання.

До річниці Перемоги значно активізувалась історико-меморіальна робота в її тісному зв'язку з військово-патріотичним вихованням студентів. Університет шанує пам'ять воїнів і трудівників війни й післявоєнної відбудови – своїх випускників і співробітників. З ініціативи Ради ветеранів, факультетів і інститутів ученою

радою університету запроваджено 47 іменних студентських стипендії на честь видатних педагогів і вчених, у тому числі учасників війни. Двоє курсантів отримують стипендію імені учасника бойових дій на території інших держав, генерал-лейтенанта С. Жукова – начальника військового інституту (1987–2004).

Радою ветеранів у 2009 р. створено історико-документальну пошукову групу (А. Головченко, П. Гришук, М. Карпенко, Л. Коваленко, М. Корнілов, Г. Кривошея, Л. Круглова, О. Мінгазутдінов, В. Недзельська та ін.). Складено реєстр історико-меморіальних пам'яток: Пам'ятний знак викладачам і студентам університету, загиблим у боях Великої Вітчизняної війни – на фасаді Головного корпусу (1975, постамент 2002); меморіальна дошка, присвячена героїчній обороні Києва влітку 1941 р. – біля центрального входу Головного корпусу; меморіальна дошка зі 112 іменами студентів і викладачів Київського університету, що загинули на фронтах війни, – біля Залу засідань ученої ради (відновлена 2005), паркова скульптура-символ «Навала» у Ботанічному саду, присвячена студентам і викладачам Київського університету, що загинули під час оборони Києва в 1941 р. (1973, відреставрована 2010); Пам'ятний знак працівникам університету – бойовим і трудовим учасникам війни – біля корпусу фізичного факультету (1994) [2, с. 615].

Пошукова група системно займається збиранням і уточненням даних про Героїв – педагогів і науковців, які навчались або працювали в Київському університеті. На основі цих матеріалів (з ініціативи ветеранської організації МОН України) на честь 60-річчя Перемоги було видано унікальну книгу «Герої – освітяни і науковці України». У 2012 р. вийшло друге, доповнене видання цієї книги.

З Київським університетом за останні 70 років пов'язані славні імена 52 героїв – його випускників та викладачів, серед яких 23 Герої Радянського Союзу, починаючи від легендарного дослідника Арктики акад. О. Шмідта, 19 Героїв Соціалістичної Праці та 10 Героїв України.

За ініціативи й активної участі Ради ветеранів розпочалася робота над виданням серії книг під загальним девізом «Alma mater – ніхто не забутий» та спільною назвою «Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Видатні вихованці та педагоги». Було створено редакційну колегію з представників різних факультетів на чолі з ректором університету академіком Л. Губерським.

Вийшли з друку нариси про Героїв Соціалістичної Праці Д. Топчія (2009, радіофізичний факультет), М. Лаврентьева (2011, механіко-математичний факультет), Героїв Радянського Союзу П. Романчука (2010, астрономічна обсерваторія), Я. Батюка (2011, юридичний, історичний факультети), В. Квітинського (2011, інститут міжнародних відносин), А. Ворончука (географічний факультет) та Героя України П. Тронька (історичний факультет). Зібрано матеріали для наступних книг.

Музей історії університету постійно поповнює фонди й оновлює експозиції, у тому числі завдяки ветеранам університету. Зокрема в Музеї експонуються особисті речі академіка Л. Булаховського, військового кітель І. Карнаухова, прилад «Планіметр», що зберігся в родині декана фізичного факультету А. Павленка, кобура першої радистки України М. Вовчик-Блакитної, документи про Ніжинське підпілля з архіву В. Суярка, колекції фотографій і портрети Героя Радянського Союзу В. Квітинського, Героя України П. Тронька, університетські хроніки Клубу бойової і трудової слави (1967–1987) тощо.

За підтримки Ради ветеранів двічі на рік (навесні до Дня Перемоги й восени до Дня партизанської слави та річниці звільнення Києва та України від фашистських загарбників) організують благодійні історико-меморіальні акції з упорядкування поховань учасників Другої світової війни, викладачів університету. Зокрема, поховання на території Лук'янівського історико-меморіального заповідника впорядковують студенти інституту журналістики, Байкового кладовища – курсанти військового інституту.

У всіх корпусах факультетів та інститутів, а також гуртожитках відновлено пам'ятні стенди «Вони захищали Батьківщину», представлені фото Героїв у портретній галереї військового інституту, читальному залі юридичного та історичного факультетів. На геологічному факультеті стенд доповнено інформацією про військову діяльність учасників бойових дій, їхні нагороди і здобутки. Хімічний факультет, крім стенду про учасників війни, виготовив стенд з фотографіями всіх ветеранів факультету.

До річниць Перемоги проводиться чимало різних заходів. У підрозділах відбулися бесіди з ветеранами, студентські концерти художньої самодіяльності, співробітники відвідали своїх учителів і наставників, учені ради факультетів та інститутів привітали їх.

У ювілейному параді 2010 р. разом з ветеранами – учасниками бойових дій – узяли

участь і вихованці військового інституту. Колонна курсанток у формі санінструкторів часів Великої Вітчизняної війни пройшла Хрещатиком. У багатьох міських і університетських заходах бере участь військовий оркестр військового інституту.

24 квітня 2010 р. на площі перед фізичним факультетом за активної участі ветеранів і керівництва університету студентами започатковано посадку Алеї пам'яті на честь воїнів Перемоги. 6 листопада 2013 р. також було висаджено 70 дерев перед корпусом факультету кібернетики на честь 70-річчя звільнення Києва від німецько-фашистських загарбників.

Рада ветеранів постійно співпрацює з адміністративними й іншими інституціями університету, у тому числі громадськими.

Активнішою стала співпраця з профспілковою організацією університету на чолі з проф. В. Цвихом, завдяки якому будь-які ветеранські звернення не залишаються без уваги. Щороку оформляється передплата газет для ветеранів-активістів, на День Перемоги організують святкові обіди, у разі потреби надається матеріальна допомога.

Набула системи робота Ради ветеранів з редакцією газети «Київський університет» (редактор Л. Іванова). Останні роки майже в кожному номері розміщуються матеріали ветеранів і про ветеранів. На честь річниці Перемоги колектив редакції створює Спеціальний святковий

випуск з привітаннями й теплими побажання ректора, статтями про Київський університет у роки війни, спогадами ветеранів-фронтовиків.

Заплановані й проведені заходи оперативно висвітлюються на сайті університету Прес-центром (керівник Н. Міщерська).

Протягом останніх років зміцніли зв'язки Ради ветеранів з Меморіальним комплексом «Національний музей історії Великої Вітчизняної війни 1941–1945 років». 30 жовтня 2013 р. представники Ради ветеранів відвідали Музей і взяли участь у презентації виставки «Київські адреси сповіщень про загибель», присвяченої 70-й річниці звільнення міста-героя Києва від фашистських загарбників.

В університеті склався певний комплекс організаційно-кадрової, соціально-психологічної, історико-меморіальної й патріотично-виховної роботи, орієнтований на різні рівні, починаючи з індивідуального підходу до кожного ветерана й закінчуючи розв'язанням загальноуніверситетських проблем, а також виходом на відповідні загально-міські й державні виміри. Ветеранський колектив відчуває неocenенну підтримку керівництва університету, особливо ректора – ветерана праці університету, Почесного ветерана України, Героя України, академіка Л. Губерського, усіх проректорів, деканів факультетів і директорів інститутів, а також адміністративних підрозділів.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Звіт ректора Київського національного університету імені Тараса Шевченка Губерського Леоніда Васильовича. Доповідь на конференції трудового колективу Київського національного університету імені Тараса Шевченка 25 грудня 2013 р. – К., 2013. – 234 с.
2. Коцур Г.Г. Відродження автономії і надання Київському університету статусу дослідницького вищого навчального закладу / Г.Г. Коцур // Історія Київського університету: монографія / Кер. авт. кол. В.Ф. Колесник. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2014. – С. 601–622.
3. Рада ветеранів війни і праці Київського національного університету імені Тараса Шевченка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://veteran.univ.kiev.ua/2_1_structure.php

© Галина Коцур
(Київ)

СОВЕТ ВЕТЕРАНОВ ВОЙНЫ И ТРУДА КИЕВСКОГО НАЦИОНАЛЬНОГО УНИВЕРСИТЕТА ИМЕНИ ТАРАСА ШЕВЧЕНКО

В статье раскрываются важнейшие страницы истории и современности первой среди высших учебных заведений Украины организации – Совета ветеранов войны и труда Киевского национального университета имени Тараса Шевченко. Акцентируется внимание на ее основании, составе, руководстве. Отражены важнейшие направления деятельности в течение 1991–2014 гг. Дана характеристика ее Устав и «Положения о ветеранах войны и труда и Совете ветеранов Киевского университета». Отражена деятельность ячеек этой организации, руководящего органа, формы и методы работы.

Ключевые слова: Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Совет ветеранов войны и труда, музей истории университета, историко-мемориальная работа, ячейки организации.

THE COUNCIL OF WAR AND LABOUR VETERANS OF TARAS SHEVCHENKO NATIONAL UNIVERSITY OF KYIV

The article covers the most important pages of the history and present of the first higher educational institutions of Ukraine – the Council of War and Labour veterans of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Attention is focused on its foundation, structure, leadership. There are reflected the most important directions of its activity during the 1991–2014. There is the characteristic of its Charter and «Regulations on War and Labour veterans and the Council of veterans of the University of Kiev». The article deals with the activities of the organization, governing body, forms and methods of the work.

University of Kyiv became a recognized in the world as a scientific, educational and research center, has won a number of state awards and received honorary national title, is deservedly occupying the leading position in the Ukrainian higher education. All these achievements were made possible through the many years of selfless work of the labor collective of University, including its veterans – professors, associate professors, teachers and other employees, who have made and are making great efforts for the cause of their lives.

The organization of War and Labour veterans is an effective element of public authorities of the university, created by professional and production principle under the motto «Alma mater: no one is forgotten». It is the first higher education in Ukraine among the same institutions by the time of its inception (1952).

The work of Council of Veterans and veterans' centers is aimed to maintenance of activity in such areas: the organization work; the social and psychological support for veterans, disabled, widows; the consultative and legal advice; the historical and memorial job – search, research, publishing; the implementation of scientific and scientific-pedagogical potential of veterans; the veterans' participation in a labor and military-patriotic education.

Under the current «Charter of Kyiv University» and «Regulations on War and Labour veterans and the Council of veterans of the University of Kiev» veterans of University are the full members of labor collective of this higher educational institution. The core of Council of Veterans is fighting and labor members of the Second World War and equated with them persons. According to the data by the end of 2013 it is 370 persons: participants of military action – 60, disabled veterans – 29, participants of the war – 154, widows and family members of those killed / deceased war veterans – 127. Among them are 230 veterans elders (having more than 75 years).

Keywords: Taras Shevchenko National University of Kyiv, the Council War and Labour veterans, Museum of University History, historical and memorial work, centers of organization.

До редакції надійшла 22.01.2015.